

Byens lys

Af Finn Askgaard

Tiden løber hurtigt. For hundred år siden lå Dragør hen i fuldstændig mørke om natten. Siden da har man gjort hele udviklingen med, fra petroleumslys over bygaslys til elektrisk lys.

Det hele begyndte sidst på året 1885. Da lå der i ”den ærede bystverrelsens” post et andragende fra "en del af Dragør bys beboere". Det var underskrevet af de tre herrer C.W. Lund (skibstømrer, senere foged; Strandgade 13/Slippen 2/von Ostensgade 16), Chr. Mangor (smedemester; Bjergerlav 11) og P. O. Jans (skibstømrer; Strandstræde 6/Kampensgade 1). Ikke mindre end 136 borgere havde støttet dette andragende med deres underskrift på en vedlagt liste. Skrivelsen var desværre udateret. Den lyder, let omredigeret, som følger:

Det er en almindelig mening imellem beboerne i Dragør, at vi i efterårs- og vintermånederne fra aftenens udbrud lever i et underjordisk mørke, som besværliggør passagen i byens gader og giver byen et uhyggeligt præg ved aften, hvorfor vi andrager om at få anbragt nogle gadelygter til at belyse byens gader i de mørke aftener. Adskillige gadeuordener ville lettere forebygges ved lys, hvorimod de med lethed udføres i mørke, som gør det umuligt at opdage de skyldige.

Hvis ulykken skulle indtræffe, at der opstod en ildebrand i byen på sådan en mørk aften eller nat, ville den vist medføre meget ubehageligt og have uberegnelige følger. Vi er overbevist om, at byens finansielle forhold ikke vil lide nogen følelig udgift ved tilvejebringelsen af ovennævnte gadelygter og deres vedligeholdelse. I håb om, at vort andragende ikke må blive upåagtet, tegner vi os med megen agtelse.

Foged I. P. Smidt (foged 1870-99; Fogdens Plads 7) må have bedt de tre brevskrivere om at forklare sig lidt nærmere. Det gjorde de så den 03. januar 1886. Her hed det, at skulle byen oplyses fuldt tilfredsstillende, ville ikke en gang 60 lygter være nok. Mindre kunne dog gøre det, som det fremgår af følgende citat:

Efter flere udtalelser ville vi være meget taknemmelige for at få en cirka 30 lygter fordelt i de mest befærdede gader. Man har ikke tænkt sig, at det nødvendigvis skulle være flotte, udstyrede lygter på støbte jernpæle, som måske ville koste 50 kroner eller mere pr. stk., men til eksempel et par lygter hos private folk anbragt hos Bertel Jansen (skibsfører; Nørregade 12) og blikkenslager Stripp (Magstræde 4/Strandlinien 15), som har kostet imellem 15 à 20 kr. pr. stk.

Når der er nævnt gadeuordener, da er det måske ikke vor ærede foged bekendt, at det ikke er så sjældent en flok drenge morer sig i mørket i aftenstunden med at løbe omkring og kaste sten og andet ind ad dørene og at tage folks låger. 1 à 2 vogne har almindeligvis station på pladsen udfor A. Mølsted (fisker og maleren Chr. Mølstedes far; Blegerstræde 1/Chr. Mølstedsgade 9), men flere gange er de i mørket kørt tværs ud på gaden af kåde drenge, og har derved spærret passagen, så

folk kunne gå lige imod dem. Man tænkte sig sådanne forskellige små onder forebygget, når der blev lidt lys på gaderne, og hovedsagelig ville man kunne se, hvor man gik.

Med megen agtelse C. M. og P. O. J.

Den 14. januar 1886 fremlagde fogden I. P. Schmidt det nævnte andragende i byforstanderskabets møde og meddelte, at han havde fået oplyst, at der tænktes på ca. 30 gadelygter. Man vedtog på mødet at stille sagen i bero, indtil byforstanderskabet efter det forestående valg var blevet fuldtalligt. Inden da ville man søge oplyst, hvad det kunne koste at anskaffe de ønskede lygter, at passe dem, at forsyne dem med petroleum osv. Mødeprotokollen var underskrevet af I. P. Schmidt, M. Bacher (skibsfører; Kongevejen 10/Wismarstræde 2) og N. S. Præst (skibsfører; Bymandsgade 14/Blegerstræde 10).

Foged Schmidt var hurtig på færde. Allerede den 19. januar modtog han et indhentet tilbud fra københavnerfirmaet I. A. Michaelsen & Co., St. Kongensgade 40. Ifølge dette tilbud ville jernlygtepæle koste 23½ kr. pr. stk. netto kontant, hvis der bestiltes mindst 10. Der medsendtes en tegning af pæle, som firmaet havde leveret "dels til byen (Kbh.) og dels til alle byer i Danmark". Schmidt rådførte sig imidlertid også med Tårnby sogneråd. Han fik svar den 16. februar. Det oplystes heri, at der i Sundbyerne var opstillet 24 gadelygter, og at en lygte med jernkurv, glas og beholder (lygten og kurven malet) koster 18 kr.". Det tilføjedes, at lygterne i Sundbyerne kun brændte i ni af årets måneder, og at forbruget i den tid af petroleum, væger og glas medførte en udgift pr. lygte på 12 kr. Pasningen af lygterne kostede 400 kr. om året.

Sagen kom til fornyet behandling i byforstanderskabet den 25. februar. Foged Schmidt oplyste herunder, at anbringelsen af de ønskede 30 gadelygter ville koste 1030 kr. (34,33 kr. pr. stk.) og den årlige belysning og pasning af lygterne ville beløbe sig til ca. 650 kr. Hvordan han var kommet til disse tal står ikke klart. Byforstanderskabet vedtog herefter enstemmigt, at man skulle svare andragerne, at det var villigt til at betale de 1030 kr. til anskaffelse af "pæle, stativer, lygter og disses anbringelse". Men det var kun under forudsætning af, at mindst halvdelen af kommunens "større" skatteydere erklærede sig indforstået med, at petroleum, lygtepasning osv. ca. 650 kr. årligt, skulle betales over den kommunale beskatning. Byforstanderskabet fandt nemlig ingen anledning til, at dette skulle betales af kommunens kasse. Foruden af de førnævnte var protokollen denne gang også underskrevet af K. H. Walløe (skibskaptajn og skibsreder; Vestgrønningen 36/Stormgade 2) og P. Holte (skibsfører; Kongevejen 3/Lillegade 4).

Hermed synes sagen at være faldet til jorden. Et notat angiver i alt 407 skatteydere. Hvor mange af dem, der hørte til de "større" skatteydere er ikke godt at vide, ej heller hvor mange af underskriverne, der var det. Men det underjordiske mørke lå således fortsat over Dragør gamle by.

Først den 3. maj 1898 dukker sagen op igen. Nu var C. W. C. Lund forlængst blevet een af de fire forstandere (fra 1887), og det var da også ham, der bragte belysningssagen frem påny. Han gentog forslaget om at opstille 30 lygter i byens gader. Det ville nu kun koste ca. 750 kr., medens den årlige drift stadig ville beløbe sig til 650 kr. Foged Schmidt hævdede nu som 12 år tidligere, at de kommunale kasser ikke kunne påtage sig "de løbende årlige udgifter", hvorfor forslaget ville betyde

en forhøjelse af skatten. Ved den efterfølgende afstemning var to for og to imod forslaget - og sagen blev udsat. Forstander I. O. Blaes (Strandlinien 11/Kongevejen 29) var fraværende.

Sagsbehandlingen var sindig i de dage. Men på mødet den 9. januar 1899 afgjordes sagen positivt. Det vedtoges, at man i løbet af sommeren ville opstille 25-30 lygter i byens gader, og at udgifter til opstilling og drift skulle afholdes af havnekassen. Udførelsen overdroges til Lund og Bacher. Den 1. juli samme år bad byforstanderskabet amtsrådet om tilladelse til at opstille 30 gadelygter til en pris af 900 kr. Dette må være blevet godkendt, da opstillingen var gennemført inden mødet den 1. september. På dette møde fastslog byforstanderskabet, at lygterne skulle brænde i tidsrummet 1. oktober-31. marts fra kl. 6 til 11 hver aften. Og den 15. september 1899 antog man arbejdsmand Jørgen Olsen som lygtepasser for en årlig løn af 270 kr. Han var den billigste blandt fem ansøgere til stillingen.

Det kan næppe undre, at der snart opstod ønsker om flere lygter på gaderne. Således ansøgte fem "naboer og genboer" i året 1901 det ærede byforstanderskab om en lygte på det nordvestlige hjørne af "Gamle Kro"s ladebygning. Det hed i deres ansøgning, at der som bekendt her stødte to gader sammen. Der var tale om Toldergade og "den anden gade, som går forbi Borgs ejendom (Kongevejen 22/Slottet/Toldergade) ad Slottebakken til Magstræde eller Store Kongensgade". Her var passagen i mørke om aftenen meget vanskelig, og som det sagdes, "man søger gerne støtte og hjælp ved et tag i stakittet ved Madam Ribers have" (Kongevejen 20, Limas gård). Trafikken her var stor, det var "ikke få personer - mest koner og børn - som hver aften færdes her for at afhente nymalket aftenmælk fra gårdene". Et længe følt savn ville blive afhjulpet med en lygte på dette sted, "og alle vi, der til stadighed færdes her om aftenen, ville føle os erkendtlige og tilfredse", sluttede bønsskriftet, der var underskrevet af F. J. Madsen (gårdejer, dyrlæge; "Dragørgård", Toldergade 4), H. J. Borg, J. P. Jansen (gårdejer; "Kongevejsgården" Kongevejen 18), og O. Juul.

Det er troligt, at dette ønske blev opfyldt. Der var nemlig inden byforstanderskabets møde 11. august 1905 i alt blevet opstillet 7 nye lygter. Det havde øget lygtepasser Jørgen Olsens arbejde så meget, at man fandt det rimeligt at lægge 5 kr. på hans månedsløn fra 1. oktober. Det betød en stigning fra 45 til 50 kr. i de 6 vintermåneder.

Den hurtige tekniske udvikling i vort århundredes begyndelse kom også til at præge forholdene i Dragør. Den 14. juni 1906 blev der underskrevet en koncession for A/S Dragør Gas- Vand- og Elektricitetsværk. Det fik naturligvis følger for gadebelysningen herude. Enhver kunne jo nu forstå, at tiden var løbet fra petroleumslyset i gaderne.

Knapt en måned efter koncessionens udfærdigelse kom sagen til debat i byforstanderskabet, da man nu måtte forudse, at der skulle nedlægges gasledninger. Det var derfor nødvendigt at bestemme, hvor fremtidens gadelygter skulle stå. På mødet den 11. juli vedtoges, at de eksisterende lygter skulle blive, hvor de var. Men man ville benytte lejligheden til at forbedre belysningen med endnu 4 lygter. Det ser ud til, at de tre diskuterende medlemmer nærede en forståelig frygt for det nye brændstof. De fandt det nemlig fornødent samtidig at benytte sig af den kommende vandforsyning ved at beslutte, at der skulle opstilles 21 brandhaner "fordelt efter forholdene i byen", Denne

afgørende beslutning toges af C. W. C. Lund, I. O. Blaes og G. Møller (detailhandler, Chr. Mølstedsgade 17/Skipperstræde 9).

Der blev herefter handlet forbløffende hurtigt. Kommunens ingeniør W. Nielsen fik omgående indhentet ikke mindre end 9 tilbud på levering af lygtepæle, lygter og brandhaner, der fremlagdes i byforstanderskabets møde den 30. august 1906. Som det vel kunne ventes, modtog et fuldtalligt møde det billigste tilbud, der var fremsendt af firmaet Brødrene Dahl. Beslutningstagerne var C. W. Lund, G. Møller, I. O. Blaes, Chr. Greisen (pens. lods; Strandgade 6/Vognmandsgade 5) og Isbrandt Palm (lods; Chr. Mølstedsgade 5). Dette betød efter billedmaterialet at dømme, at de meget enkle petroleumslygter på træpæle blev erstattet af smukt udførte støbejernspæle og lygter.

Det er mig i dette øjeblik ikke bekendt, om de nævnte 41 lampesteder er blevet forøget i de følgende 16 år. Det er dog troligt nok. Men den næste store tekniske ændring af gadebelysningen kom først i 1922. En og anden har måske undret sig over, hvorfor man ikke straks i 1906 indførte elektrisk lys, da der jo etableredes et Dragør Gas-, Vand- og Elektricitetsværk.

Forklaringen er imidlertid den simple, at medens der faktisk byggedes et gasværk og et vandværk i Dragør, blev elektricitetsværket aldrig til noget. Det var faktisk først i 1914/15, at der kom elektricitet til Dragør. En kontrakt af 16. december 1914 med Københavns Belysningsvæsen sikrede byen elektricitet "i form af lavspændt drejestrøm med en linespænding af 3 x 220 Volt", hvis det ellers siger Dem noget. Næste år var kontakten sluttet, idet fx Dragør Kirke fik indlagt elektrisk strøm iflg. oplysning af frk. Agnes Greisen (Sønderstræde 14- 16/Rønne Alle 32).

Der skulle imidlertid en betragtelig økonomisk fordel til, før man skred til en så betydelig investering, som en forandring af gadebelysningen fra gas til elektricitet ville betyde. Men den 15. maj 1922 var kommunalbestyrelsen (indført 1/4-1910) enig om, at man nu burde tage dette skridt, da beregninger viste, at kommunen derved kunne spare 2000 kr. årligt. Man ville derfor ansøge amtsrådet om tilladelse til at benytte en del af kommunens kapital til installationen "Imod at refundere beløbet i løbet af 10 år".

Amtsrådets svar af 28. juni blev forelagt i mødet den 3. juli 1922. Heri fik kommunalbestyrelsen tilladelse til at realisere det nødvendige antal kreditforeningsobligationer, men det anvendte beløb skulle tilbagebetales i løbet af kun 5 år. Dette tog de tilstedeværende bestyrelsesmedlemmer til efterretning. Det var herrerne H. P. Greisen (lods; Sønderstræde 14-16/Rønne Alle 32, frk. Greisens far), Chr. Greisen, P. Jansen, C. Semblerund (murermester; Løkkevej 5) og P. Mikkelsen (murer; Bjergelav 10). C. C. Petersen (overlærer; Dragør skole, Vestgrønningen) deltog ikke i dette møde, og Emil Jensen (fisker; Søgade 6/Strandstræde 41) var fraværende under begge de omtalte møder.

Det var en gennemgribende og højst moderne forandring, der gennemførtes i Dragørs gadebillede i 1922. Det kan man få et godt indtryk af ved at se på billedet side 57 i bogen "Kongevejen - Kongens Vej" udgivet af Dragør kommune, Det lokalhistoriske arkiv 1981. Billedet er netop fra 1922, idet byens huse er smykket med vimpler og guirlander i anledning af den hollandske dronning Wilhelminas besøg den 7. september. Her kan man se den hyggelige gammeldags lygtepæl af støbejern stå endnu, dog uden selve lygten. Den er altså under nedrivning. Lige ved siden af har man rejst dens afløser, en høj cementstolpe med en meget enkel udsmykning, hvorpå der er anbragt et yderst fordringsløst armatur. Det er bare et bøjet rør, der ender em flad tallerkenformel skærm med en blottet pære foran, nu kaldet "gammel armatur".

